

P.J. van Koppen (2008) De touwtjes van de Hoge Raad en het volksgericht. *Nederlands Juristenblad*, 83, 98-99.

De touwtjes van de Hoge Raad en het volksgericht¹

In het NJB van 7 december 2007 (2277, p. 2811) betoogt de Rotterdamse hoogleraar P.A.M. Mevis met instemming dat de Hoge Raad, meer in het bijzonder zijn procureur-generaal de touwtjes weer stevig in handen heeft. Hij bespreekt de perikelen rond de veroordeling van Lucia de B. voor een aantal moorden en pogingen daartoe op patiënten. Mevis is enthousiast over de persverklaring van de procureur-generaal bij de Hoge Raad, J.W. Fokkens. Daarvan meent Mevis dat de 'strakke vorm en inhoud [...] er eerst en vooral blijkt van [geven] dat de regie inzake herziening weer is hersteld'. Dat is een voorbarige constatering. Eerder lijkt het erop dat de herziening de Hoge Raad nog verder door de vingers glipt. Ik leg dat uit.

Procureur-generaal Fokkens doet iets nieuws, dat weliswaar binnen zijn bevoegdheden valt maar dat nooit eerder zo publiekelijk is aangekondigd, als er al een precedent zou zijn. Hij laat namelijk één van zijn advocaten-generaal nieuw feitenonderzoek doen in de zaak van Lucia de B. met bijstand van een door het College van Procureurs-generaal aan te wijzen officier van justitie en de politie. Dat onderzoek is echter uiterst beperkt. De researchkunde leert dat er nogal wat nodig is om een zaak deugdelijk te onderzoeken. Fokkens beperkt zich echter, zo blijkt uit zijn persbericht, tot twee aspecten die zijn aangedragen door het driemanschap van de Commissie Evaluatie Afgesloten Strafzaken onder leiding van de advocaat-generaal Grimbergen die eerder deze herfst een rapport over de zaak afscheidde. Dat rapport is via het genoemde College bij Fokkens neergelegd.

Het eerste punt dat onderzocht gaat worden, is de beweerde digoxinevergiftiging van Amber, de enige moord die het Hof 's-Gravenhage op grond van rechtstreekse bewijsmiddelen bewezen verklaarde. Alle andere moorden werden namelijk bewezen op grond van schakelbewijs. Als binnen de context van deze zaak de bewezenverklaring van de moord op Amber als achteraf bezien onbewijsbaar omvalt, valt eigenlijk de gehele zaak om. Over de digoxinevergiftiging heeft inmiddels een heel peloton echte

en vermeende deskundigen zich uitgelaten. Elk argument lijkt inmiddels wel over tafel gegaan. Toch gaat de aangewezen advocaat-generaal nog weer een aantal deskundigen raadplegen. Waarom? Denkt Fokkens dat hij superdeskundigen in huis kan halen die de moeder aller deskundigenrapporten kunnen schrijven? Eerder is de kans groot dat de nieuwe deskundigen zullen bijdragen aan de kakofonie van meningen over de beweerde digoxinevergiftiging van Amber.

Het tweede punt dat onderzocht gaat worden, is het aantal doden op de afdeling van het Juliana Kinderziekenhuis waar Lucia werkte, en wel in de periode voordat zij daar kwam werken. Daarover kan ik kort zijn. Als Lucia inderdaad een engel des doods was die meestentijds terminale patiënten om het leven bracht, heeft haar zwarte werk in het gros van de gevallen slechts tot gevolg gehad dat men een korte tijd eerder overleed dan anders toch al het geval zou zijn geweest. Dat zou dus geen merkbare invloed hebben gehad op de statistiek van het aantal doden.

De tweede onderzoekspiste van Fokkens is dus irrelevant voor de vraag of Lucia de moorden pleegde; de eerste piste kan gemakkelijk tot nog meer verwarring leiden dan thans al bestaat. De belangrijkste vraag is echter: zit er een novum in op grond waarvan de Hoge Raad herziening zou kunnen toestaan? Dat zou dan in de oordelen van de deskundigen moeten zitten. De Hoge Raad heeft éénmaal een gewijzigd oordeel van een deskundige als novum geaccepteerd, namelijk in de Puttense moordzaak, en sindsdien dat consequent afgewezen.²

Ondertussen zit Fokkens maar omhoog met die zaak Lucia de B. Die is op zijn bordje terechtgekomen nadat het driemanschap onder leiding van Grimbergen een rapport schreef dat voor de vervolging en veroordeling van Lucia de B. nogal vernietigend was. En wellicht is dat het novum dat nodig is voor herziening. Mag ik een voorstel doen, gebaseerd op een suggestie van collega Crombag, emeritus hoogleraar aan de Universiteit Maastricht? Het Openbaar Ministerie is staatsrechtelijk en politiek

één en ondeelbaar. Nu komt een gerespecteerd lid van het OM, Grimbergen, met een goed beargumenteerd verhaal waarom de veroordeling van Lucia heroverwogen zou moeten worden. We mogen aannemen dat het Hof 's-Gravenhage drastisch anders geoordeeld zou hebben als het toentertijd wist dat het OM het een zwakke zaak vond. Dat is dus op zichzelf al een novum.

Als Fokkens dit voorstelt aan de Hoge Raad zijn we wel sneller klaar. Want van een afstand is het wel erg vreemd dat na het gedetailleerde en grondige boek van hoogleraar Ton Derksen over de veroordeling van Lucia³ en na het rapport van het genoemde driemanschap het nog weer nodig wordt gevonden om nieuw onderzoek te doen.

De lange duur van de justitiële acties en het gebrek daaraan wordt door steeds minder mensen begrepen. Het wanbegrip krijgt inmiddels nogal grimmige neveneffecten in de samenleving. Een betrokken man als de schrijver Maarten 't Hart plaatst een advertentie in het *NRC-Handelsblad* waarin wordt opgeroepen Lucia snel vrij te laten. In die advertentie staan de namen van 760 mensen. De plaatsers van de advertentie beweert dat het allemaal wetenschappers zijn. Dat heb ik niet gecontroleerd. Niet alle namen zijn van mensen die ermee hebben ingestemd op de advertentie te staan, zo blijkt uit navraag in kleine kring. Het zij zo. Maar wij weten ook dat het onmogelijk is dat deze 760 mensen voldoende op de hoogte zijn van de zaak Lucia de B. om daarover een geïnformeerd oordeel te velen. Velen zijn zelfs geen Nederlander en kunnen slechts hun onderbuikmening baseren op de desinformatie die in verschillende buitenlandse bladen is verschenen. Daarmee is deze advertentie verworden tot

1. Met dank aan Hans Nijboer voor zijn commentaar op een eerdere versie.
2. Zie H. Israëls & H.F.M. Crombag, 'Een novum van de Hoge Raad', *NJB* 2004, p. 1299-1301.
3. T. Derksen *Lucia de B.: Reconstructie van een gerechtelijke dwaling*. Amsterdam: Veen 2006.

een volksgericht in een modern jasje – hoe goed Maarten 't Hart het ook bedoelt en hoe gelijk hij ook heeft dat Lucia zonder deugdelijk bewijs is veroordeeld. Het is weliswaar geen *lynchparty*, maar wel een groep slecht geïnformeerde burgers die

luid roept om vrijlating. Deze *party* heeft het parket bij de Hoge Raad over zich afgeroepen. De enthousiaste conclusie van Mevis dat de Hoge Raad weer stevig de touwtjes in handen heeft, lijkt vooralsnog wel erg voorbarig. ■

P.J. van Koppen (verbonden aan het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) te Leiden en de Juridische Faculteiten van de UM en de VU Amsterdam)

Naschrift

66

In zijn reactie betoogt Van Koppen dat de Hoge Raad en de P-G in de zaak Lucia de B. juist niet de regie hersteld hebben. De oplettende lezer heeft kunnen zien dat het mij in mijn opinie niet in de eerste plaats om die concrete strafzaak te doen was. Herziening is in de kern een buitengewoon, rechterlijk onderzoek naar de inhoud van een onherroepelijk strafgevoel (Strijards, Revisie, p. 4). Of er grond bestaat om tot zodanig buitengewoon onderzoek over te gaan, moet naar

mijn oordeel (blijven) worden beslist door de Hoge Raad, al dan niet na voorafgaand onderzoek door zijn P-G en niet – bijvoorbeeld – door een commissie onder het College van P-G's of – zoals Van Koppen nu lijkt voor te stellen – een gerespecteerd lid van het OM met een goed beargumenteerd verhaal. Uit de persverklaring van de P-G kan blijken dat er thans reeds binnen de bestaande regelingen juridisch voldoende ruimte is om onderzoek naar een mogelijke herzieningsgrond bij de Hoge Raad en zijn parket te concentreren, al zal wellicht nadere wettelijke regeling van dat onderzoek noodzakelijk zijn. Dat lijkt mij voor de toekomst een bruikbaar model voor zaken

waarin achteraf gereede twijfel opkomt. Of dat onderzoek altijd tot (een vordering tot) herziening zal leiden, is een tweede. Dat oordeel staat los van de vraag of er in de zaak Lucia de B. herziening moet komen. Van Koppen heeft zijn oordeel ter zake gereed: hem kan dat kennelijk niet snel genoeg gaan. Ik houd het erop dat herziening er zal komen als P-G en Hoge Raad daar inhoudelijk voldoende aanleiding voor zien. Maar nogmaals: daar schreef ik niet over. ■

P.A.M. Mevis (hoogleraar straf(proces)recht EUR)

Subjectivering van het Nederlandse strafrecht?

67

Een uitgebreide versie van deze reactie, getiteld 'Van kennelijke bestemming naar daadwerkelijke voorbereiding: subjectivering van het Nederlandse strafrecht?', is als link te vinden op www.njb.nl, bij dit artikel.

In *NJB* 2007, 1836, p. 2301 (all. 36) stelt mr. N. Rozemond dat er een opmerkelijke 'subjectivering' van het Nederlandse strafrecht plaatsvindt.¹ De schrijver doelt met deze stelling op het schrappen van het bestanddeel 'kennelijk' uit de strafbaarstelling van voorbereidingshandelingen (art. 46 Sr) per 1 februari 2007, en op de uitspraak van de Hoge Raad in de zaak *Samir A.* (HR 20 februari 2007, *LJNAZ0213*). Het

is nu aan de 'objectivisten' om plausible criteria te formuleren om de subjectiveringstendens in het strafrecht te beperken, aldus Rozemond. In deze reactie willen wij de stelling van Rozemond bestrijden.

Wij vragen ons in de eerste plaats af of het schrappen van 'kennelijk' inderdaad een subjectivering zal inhouden van de strafbare voorbereiding. De parlementaire geschiedenis roept in dit verband namelijk vooral vragen op. Enerzijds wordt in de memorie van toelichting gesteld dat de 'subjectieve bestemming' (het opzet van de dader) voortaan 'toereikend' is voor strafbaarheid. Anderzijds figureren in de (latere) Kamerstukken ook meer objectieve criteria, zoals de eis dat sprake moet zijn van 'daadwerkelijke voorbereiding'.²

Bovendien wordt in de wetgeschiedenis op verschillende plaatsen opgemerkt dat met de wetwijziging slechts een verduidelijking is beoogd van het geldende recht, en niet een (wezenlijke) aanpassing van de reikwijdte van het artikel. Een uitleg waarin de subjectieve bestemming werkelijk 'toereikend' is, spoot naar onze mening niet met de jurisprudentie en de literatuur over artikel 46 (oud) Sr.

Wij vragen ons in de tweede plaats af of het *Samir A.*-arrest werkelijk blijk geeft van subjectivering. In dit arrest wijst de Hoge Raad volgens Rozemond een objectieve uitleg van het bestanddeel 'kennelijk' van de hand. De Hoge Raad overweegt echter dat het hof heeft nagelaten te beoordelen of de voorwerpen *naar hun uiterlijke ver-*

1. *Wij baseren ons in deze reactie en in de uitgebreide versie op de integrale versie van Rozemonds artikel, getiteld 'De subjectivering van het Nederlandse strafrecht' (eveneens te vinden op www.njb.nl (all. 36)).*
2. *K. Rozemond, 'De casuïstische grenzen van het materiële strafrecht', DD 2007, p. 489-493.*